

УДК 339.137.2

Романа Міхель

Romana Mikhel'

СПІЛЬНІ РИСИ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА НІМЕЧЧИНИ**COMMON FEATURES OF THE COMPETITION POLICY EU AND GERMANY**

Конкурентна політика ЄС почала формуватися разом зі заснуванням Європейського об'єднання вугілля і сталі у 1951 році. Значний вплив на її становлення мала німецька ордоліберальна школа. Тому не дивно, що конкурентній політиці ЄС можна знайти багато спільних рис із конкурентною політикою Німеччини.

Ключові слова: конкурентна політика, фрайбурзька економічна школа, контроль за злиттям, Європейський Союз, ФРН.

Конкурентная политика ЕС начала формироваться вместе с образованием Европейского объединения угля и стали в 1951 году. Значительное влияние на ее становление оказала немецкая ордолиберальная школа. Поэтому неудивительно, что конкурентной политике ЕС можно найти много общих черт с конкурентной политикой Германии.

Ключевые слова: конкурентная политика, фрайбургская экономическая школа, контроль за слиянием, Европейский Союз, ФРГ.

EU competition policy was formed along with the establishing of the European Coal and Steel Community in 1951. Considerable influence on its formation had an ordoliberal German school. That's why it is not surprising that a lot of common features can be found in the competition policy of the EU and Germany.

Keywords: competition policy, Freiburg economic school, merger control, European Union, FRG.

Актуальність проблеми. Конкурентна політика є центральним елементом адміністративної реформи, тому що її принципи та аналіз є відправною точкою для оцінки якості економічного і соціального стану суспільства. Досвід останніх п'ятдесяти років європейської інтеграції свідчить, що справедлива і неспотворена конкуренція на єдиному ринку працює на благо кожної людини в умовах повної зайнятості, процвітання та споживчого вибору.

Потреба у спільній європейській конкурентній політиці була ще на початкових етапах створення Європейської Спільноти. Основні засадничі принципи конкурентного права ЄС були закладені у Договорі про заступання Європейського об'єднання з вугілля та сталі 1951 р. (статті 65 та 66) та у Римському договорі 1957 року. Значну роль у формуванні конкурентної політики ЄС відіграла на той час Німеччина, яка відстоювала ідею економічного порядку, заснованого на конкуренції, як єдиного шляху досягнення сталої економічної продуктивності та стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження публікацій останніх років дозволяє окреслити коло актуальних наукових проблем щодо вивчення та аналізу конкурентної політики ЄС та Німеччини. Останніми з помітних робіт є праці таких вчених, як: С. Воігт, Д. Гільдебрандт, Д. Гойдер, Й. Екгоф, І. Коккоріс, А. Ліндсей, Л. МакГован, У. Мюллер, А. Шмідт та інші. Серед українських науковців питання конкурентної політики досліджували З. Борисенко, Г. Лозова, С. Мельник, Я. Яворський та інші.

Метою дослідження є виявлення впливу Федеративної Республіки Німеччини на становлення конкурентної політики ЄС.

Основні результати дослідження. На час підписання договору про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі у 1951 р. лише Франція та Німеччина, серед країн-засновниць ЄС, мали зародки конкурентного права. Після вступу в силу Римського договору в 1957 р., в кожній з держав-членів був прийнятий в тій чи іншій формі закон про конкуренцію, або були внесені зміни до вже існуючих законів, які були неефективними.

Перші зародки конкурентного права Франції були ще у 18 столітті, проте перший закон, який стосувався питань конкуренції був прийнятий у 1945 р., і регулював він контроль за цінами. Французька традиційна економіка, яка характеризується урядовими втручаннями, в період після Другої світової війни повільно, але неухильно рухалася в напрямку ринкових процесів. Проте протекціоністські теми (наприклад, зловживання станом економічної залежності) та інтервенціонізм залишалися елеме-

нтом французької політики конкуренції [4, с. 10]. Бельгія та Люксембург взагалі не мали законодавства, яке регулювало б конкуренцію, а голландці мали слабкий Закон «Про ринкову конкуренцію», розроблений в 1956 р. В Італії, монополії та обмежувальна практика регулювалися відповідно до Цивільного кодексу. У Німеччині, з іншого боку, на той час вже був жорстко регульований режим конкуренції.

У перші післявоєнні роки Федеративна Республіка Німеччини мала повністю зруйноване господарство, в країні діяли сотні картелів, які руйнували основоположні закони конкуренції. Стало очевидно, що країна потребує змін задля відновлення економіки і в тому числі введення жорсткої конкурентної політики.

Економіка західної частини Німеччини, тобто ФРН, розвивалася відповідно до концепції «соціального ринкового господарства», яку розробив міністр економіки Баварії, а згодом і ФРН, проф. Людвіг Ергард, і в якій вдало поєднувалися особиста ініціатива підприємців, вільна конкуренція з елементами державного регулювання. Вже у 1948 р. втілюються в життя три взаємопов'язані реформи: грошова, цінова та податкова.

Відразу після грошової реформи Л. Ергард, як міністр економіки, через впровадження закону про «Відомство з управління та цінової політики після грошової реформи» (*Leitsätze für die Bewirtschaftung und Preispolitik nach der Währungsreform*) від 24 червня 1948 р., розпорядився вжити необхідних заходів в області економіки. На наступний день після опублікування закону Л. Ергард підняв контроль над десятками правових норм, які регулюють ціни. Іншим законом про «Регулювання для забезпечення безпеки і захисту державних фінансів» (*Verordnung zur Sicherung und Wahrung der öffentlichen Finanzen*) від 28 червня 1948 р. збільшення найму адміністрації (*Höherstufungen upgradings*) були заборонені, а ділові поїздки зведені до мінімуму. 3 листопада 1948 р. були скасовані існуючі раніше заморожування заробітної плати.

Цими рішеннями була закладена основа конкурентної економіки відповідно до бачень фрайбурзької економічної школи. Основна мета конкурентної політики полягала у боротьбі з картелями та монополією. У 1957 році вийшов Закон «Про недопущення обмеження конкуренції», який забороняв картелі. Також було засновано Федеральне картельне відомство.

Німецький ордолібералізм мав значний вплив на конкурентне право ЄС. Деякі положення конкурентного законодавства під німецьким тиском були включені до Маастрихтського договору про заснування Європейського Союзу 1992 р. Доказом поширення ордоліберальних поглядів Німеччини в інститути та практику Європейської Спільноти є участь німецьких посадовців у процесі заснування ЄС [7, с. 276]. Насправді, ордоліберальний вплив був особливо прямим і очевидним в питанні конкурентного законодавства. Німеччина була єдиною країною у Європі, яка мала на той час конкурентне право, стала лідером у галузі розроблення конкурентного права Спільноти. Більша частина дискусій на тему конкурентної політики відбулася в Німеччині, яка також впливала на розробку правил конкуренції в Римському договорі і на роботу Комісії у перші роки її діяльності. Доказом цього є призначенням Ганаса фон дер Гробена першим комісаром з питань конкурентної політики Європейської Комісії. Ганас фон дер Гробен був одним із розробників так званої «Доповіді Спаака» – документа, на якому базувався Римський договір 1957 р. Таким чином, особливо в перші роки існування європейського конкурентного законодавства, ордоліберальна думка задала тон конкурентному законодавству спільноти [9, с. 161].

Вплив Німеччини на конкурентне законодавство ЄС спостерігається вже у перших статтях Розділу III Політика конкуренції Частини I про правила конкуренції Римського договору 1957 р. Основною ідеєю статті 1 Закону «Про недопущення обмеження конкуренції» 1957 р. та статті 85 Римського договору 1957 р. [12] (зараз стаття 81 Лісабонського договору 2009 р.) є заборона всіх угод між суб'єктами господарювання, що можуть вплинути на торгівлю чи наслідком яких є запобігання, обмеження чи спотворення конкуренції на внутрішньому ринку.

Помітний німецький вплив і у статті 82 Римського договору 1957 р. (зараз стаття 86 Лісабонського договору 2009 року), яка забороняє зловживання домінуючим становищем. Стаття 22 Закону «Про недопущення обмеження конкуренції» 1957 р. регулює позиції домінуючих підприємств на ринку. Стаття 22 дає базові визначення та припущення, які стосуються домінування на ринку; забороняє надлишкове домінантне становище підприємств та їхню дискримінаційну практику. Проте, варто наголосити, що існує суттєва відмінність між нормами національного законодавства та тими, що зазначені у статті 82 Римського договору 1957 р. [12]. Перші стосуються відносин між двома підприємствами та завданої шкоди одному з них, тоді як другі стосуються наслідків оскаржуваної поведінки на відповідному ринку, конкурентна структура якого неоправно послаблена самим існуванням домінуючого становища.

Значний вплив Німеччина мала і у регулюванні питання про злиття підприємств. Конкретні положення щодо злиття підприємств містилися ще у Договорі про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) (стаття 66(1) до (6)), які регулювали питання контролю за концентраціями та домінуючим становищем. Застосування терміну «домінуюче становище», а не «монополізація» пояснюється впливом німецького конкурентного права на автора Договору ЄОВС Жана Моне [10, с. 13].

Римський договір, на відміну від Договору ЄОВС, не містить положень щодо контролю за концентрацією, що призвело до припущення, що політичну основу контролю за концентрацією в Договорі ЄОВС не слід змішувати з історичним тлом конкурентної політики ЄС. Тим не менше, дискусія про можливий європейський контроль за концентрацією почалася достатньо рано і призвела до підписання Європейською Комісією Меморандуму про концентрацію [9, с. 71]. Проте меморандум не повністю охоплював питання контролю за концентрацією і мав ряд винятків та прогалів. Незабаром стало очевидно, що для кращого контролю за концентрацією потрібне створення окремого регулюючого документу.

Перша пропозиція такого регулювання була представлена Комісії в 1973 р. Проте, у період 1973–1987 р. було проведено всього декілька дискусій щодо питання концентрації. Зусилля щодо прийняття Регламенту концентрації були відновлені у 1988 р., коли поступили свіжі пропозиції. Нарешті, 21 грудня 1989 р. був прийнятий Регламент Ради (ЄЕС) № 4064/89, який ще називають Регламентом про злиття [6].

Згідно з статтею 23(1) і (2) Закону «Про недопущення обмеження конкуренції» в редакції 1973 року підприємства повинні повідомити Федеральне картельне відомство (ФКВ) про злиття. ФКВ повинне заборонити створення злиття або зміцнення домінуючого положення на ринку. Однак, заборону злиття можна уникнути, якщо сторони можуть доказати, що злиття призведе до поліпшення конкурентної ситуації, яка переважає недоліки домінуючого положення на ринку, або якщо сторони беруть на себе зобов'язання про досягнення такого ефекту. Федеральне міністерство економіки може дати дозвіл на злиття, яке було заборонене ФКВ, якщо негативні наслідки злиття компенсуються загальними економічними перевагами або, якщо суспільний інтерес виправдовує злиття (стаття 24 Закону про недопущення обмеження конкуренції 1973 р.). Рішення ФКВ та міністерства підлягають оскарженню в судовому порядку. Всі злиття, що мають помітний вплив на ринок Німеччини, підпадають під контроль за злиттям підприємств незалежно від того, які підприємства, вітчизняні чи іноземні, беруть участь у злитті. Злиття може бути заборонене Федеральним картельним відомством тільки в межах певного періоду часу після його повідомлення. Після закінчення такого періоду часу, злиття не може бути заборонено, навіть якщо рішення ФКВ не втручатися виявилось помилковим [8, с. 82].

Схожу практику можна помітити і у Регламенті про злиття, де сторони, які хочуть укласти договір про злиття, зобов'язані повідомляти Комісію і заповнити спеціальну форму КО, яка що стосується повідомлення про концентрацію відповідно до Регламенту Ради (ЄЕС) 4064/89. Згідно зі статтею 6(1) Комісія повинна розглянути повідомлення, як тільки воно надійшло. Комісія має один місяць на розгляд повідомлення. Цей термін може бути продовжений до шести тижнів. Якщо Комісія робить висновок, що концентрація не підпадає під сферу регулювання Регламенту, вона повинна оголосити офіційне рішення з цього питання (стаття 6(1)) [9, с. 73].

У разі, якщо комісія доходить висновку, що концентрація входить у сферу регулювання Регламенту і злиття викликає серйозні сумніви в його сумісності з функціонуванням спільного ринку, Комісія приймає рішення про порушення справи (ст. 6(1)с). Тоді необхідно продовжувати аналіз справи, який має бути завершений протягом чотирьох місяців. За цей час Комісія вирішує, чи потрібно заборонити концентрацію як несумісну зі спільним ринком на тій підставі, що вона створює або зміцнює домінуюче становище, і, в результаті чого, значно перешкоджає конкуренції (фаза 2 розгляду або II стадія розслідування) [9, с. 72].

Стаття 2(3) Регламенту про злиття передбачає тест на сумісність зі спільним ринком та тест на домінуюче становище. Перевірка несумісності ґрунтується на критерії ефективної конкуренції. У випадку, коли концентрація викликає значні сумніви щодо її сумісності з конкуренцією на ринку, якщо вона обмежує чи здатна обмежити конкуренцію на ринку, окрім простої заборони такої трансакції, можливий ще й альтернативний варіант – надання умовного дозволу, тобто дозволу, що обумовлений певними вимогами та зобов'язаннями, виконання яких зможе відновити конкуренцію на ринку (merger remedies, conditional clearance або умовні дозволи). Про актуальність та важливість питання надання умовних дозволів свідчить той факт, що Комісія ЄС дедалі частіше надає саме умовні

дозволи, ніж відразу забороняє концентрацію, адже умовні дозволи надають можливість компаніям здійснити концентрацію та разом з тим забезпечити, щоб конкуренція була неспотворена [1].

У 2004 р. Європейська Комісія переглянула питання регулювання злиття і затвердила Регламент № 139/2004 про контроль за концентрацією між підприємствами, у якому тест на домінування був замінений тестом «на суттєве обмеження ефективної конкуренції» [5].

Прийняття нового тесту на суттєве обмеження ефективної конкуренції передували серйозні дебати в Європейській Комісії. Німеччина, Італія та Нідерланди відстоювали позицію на користь поточного тесту на домінування, тоді як Великобританія, Ірландія і Швеція воліли перейти до тесту на істотне зменшення конкуренції. Данія та Португалія підтримали пропозицію Комісії, в той час як Франція та Іспанія запропонували компромісний тест на основі своїх внутрішніх тестів. Нарешті, франко-іспанський компроміс переважив, хоча і був доповнений в останній момент Німеччиною. Німецьке доповнення полягало в тому, що новий тест буде служити ефективною оцінкою безумовних олігополій. Тест при оцінці концентрації враховуватиме наступні фактори: ринкову позицію підприємств та їх економічну і фінансову владу, альтернативи, доступні для постачальників і користувачів, їх доступ до поставок або ринків, будь-які юридичні або інші бар'єри для входу, тенденції попиту та пропозиції на відповідних ринках товарів і послуг, інтереси проміжних і кінцевих споживачів, а також розвиток технічного та економічного прогресу, за умови, що це іде на користь споживачам і не утворює перешкоду для конкуренції [10, с.45–46].

Спільні риси можна виділити і у самому процесі подання повідомлень. Німецьке законодавство розрізняє два види повідомлень про злиття підприємств: повідомлення до злиття та повідомлення на момент злиття. Відповідно, такі повідомлення мають різні часові обмеження на їх розгляд [8, с. 97]. У разі обов'язкового чи добровільного повідомлення до злиття підприємств Федеральне картельне відомство може розслідувати справу протягом чотирьох місяців з дати отримання повідомлення. Якщо відомство прийме рішення, заборонити злиття, воно повинне повідомити сторони в письмовій формі протягом одного місяця після отримання повідомлення, що у справі злиття буде проведено розслідування. Якщо ФКВ не дає такого повідомлення протягом одного місяця, воно втрачає право на розслідування справи і заборону злиття. У випадку повідомлення на момент злиття підприємств ФКВ може проводити розслідування і заборонити злиття протягом одного року після отримання повного повідомлення. Ці терміни можуть бути продовжені за взаємною згодою між ФКВ та учасниками злиття [8, с. 98].

Схожа практика була введена Регламентом 139/2004 до розгляду справ злиття до подання заяви та після. Стаття 4 Регламенту 139/2004 передбачає, що злиття підприємств повинне бути повідомлене до його імплементації та після завершення переговорів про укладення договору, чи придбання контрольного пакета акцій [5]. Тим не менше, багато компаній вирішують зв'язатися з Генеральним Директоратом до подання офіційно повідомлення про злиття. Для цього існує безліч причин: підприємства можуть, наприклад, бути зацікавлені в отриманні першої оцінки злиття. Так чинить майже 36% всіх компаній. Перед офіційним поданням повідомлення про злиття, учасники злиття повинні заповнити анкету – так звану форму КО. В середньому, компанії необхідно 64,4 днів, щоб підготувати цю форму, тоді як десять років тому назад тривалість такого виконання становила 45 днів [13, с. 9-10]. Після повідомлення про злиття підприємств проводиться ряд зустрічей між представниками підприємств та Генеральним Директоратом. Кількість таких зустрічей з кожним роком зростає.

Таким чином підсумовуючи вищенаведені дані, можна виділити наступні спільні риси у процедурі розгляду справ злиття підприємств Федеральним картельним відомством та Європейською комісією:

- перед підписанням угоди про злиття підприємств, підприємства повинні повідомити відповідні органи про дану угоду (в Німеччині це Федеральне картельне відомство, у ЄС – Єврокомісія);
- рішення компетентних органів можуть бути оскаржені в судовому порядку;
- повідомлення про злиття підприємств має бути здійснене у випадку, якщо світовий товарообіг усіх підприємств-учасників перевищує певну суму (для Німеччини, станом на 1973 рік, – 500 мільйонів німецьких марок, для ЄС, станом на 1990 рік, – 5 млн єкю);
- встановлення термінів перегляду справ про злиття підприємств (хоча самі часові рамки значно відрізняються);
- відповідні органи повинні зробити офіційне повідомлення про завершення розгляду справи та опублікувати рішення у спеціальному виданні.

Висновки. Сьогодні Європейський антимонопольне законодавство складається з трьох інструментів: відносно нового контролю за злиттям підприємств, усталеного контролю за здійсненням рин-

кової влади, і заборони угод, що обмежують конкуренцію (з великою, а іноді, і складною системою винятків).

У німецькому законодавстві ми знаходимо інструменти, аналогічні тим, що застосовуються у ЄС, при цьому існують все ж деякі важливі відмінності. Німецькі норми контролю за злиттям підприємств та контроль за застосуванням ринкової влади, в принципі, дуже схожі на ті, що застосовуються в ЄС, хоча вони можуть істотно відрізнятись на практиці. Але, так як погляди на цей інструмент контролю ніколи не були дуже спірними та приймалися в один і той самий проміжок часу, це не дивно, що обидва підходи – німецький та європейський – дуже схоже розроблені.

Зараз спостерігається зворотній процес впливу конкурентної політики ЄС на конкурентну політику Німеччини. Так, наприклад, Закон «Про недопущення обмеження конкуренції» доповнювався сім разів з часу його прийняття у 1957 р. Останні зміни були внесені у 2005 р. і стосувалися вони гармонізації конкурентного законодавства Німеччини з конкурентним законодавством ЄС [2]. Таким чином в Закон «Про недопущення обмеження конкуренції» були внесені зміни щодо застосування статті 81 та 82 Маастрихтського договору 1992 р. Регламент Європейської Комісії 1/2003 зазначає, що стаття 81 Маастрихтського договору має перевагу над національним конкурентним законодавством у тих випадках, де можна застосувати законодавство Спільноти. Із Закону «Про недопущення обмеження конкуренції» були також вилучені статті про винятки щодо створення картелів та замінені положеннями статті 81(3) Маастрихтського договору 1992 р. [11, с. 143]. Проте, такі внесення змін у конкурентне законодавство ЄС не дає гарантії, що правила ЄС в галузі конкуренції будуть застосовуватися до регіональних чи місцевих справ всередині країни.

Німеччина була також одним із ініціаторів створення Європейського картельного відомства на основі моделі Федерального картельного відомства Німеччини. Створення такого відомства мало на меті перенесення повноважень у сфері конкурентної політики від Європейської Комісії до незалежного відомства. Таке відомство було б незалежним, як від національного контролю, так і від контролю Комісії. Проте, така пропозиція не була підтримана країнами-членами ЄС, а ідея створення такого відомства і надалі знаходиться на етапі обговорення.

Проте вплив Німеччини на Європу і далі залишається значним. Німеччина є однією з найбільш впливовіших країн Європейського Союзу. Вона без сумніву є рушійною силою процесу конвергенції держав-членів ЄС. Цей процес не є докладно вивчений вченими, оскільки знаходиться на стадії розвитку. Тому, на нашу думку, процесу конвергенції країн-членів ЄС слід приділити значну увагу.

Проте вже можна говорити, про вплив Німеччини на держави ЄС у сфері конкуренції, монетарній політиці, а також соціальній політиці. Німецька модель соціально-ринкової економіки була перейнята багатьма країнами, зокрема держави-члени Європейського Союзу взяли на себе зобов'язання прагнути до «конкурентної соціальної ринкової економіки» у Лісабонському договорі.

Список використаної літератури

1. Стахеева Г. Умовне схвалення концентрації за новим повідомленням комісії ЄС: основні зміни та нововведення [Електронний ресурс] / Г. Стахеева. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/560-mijnarodne/14739-2011-01-19-01-44-20.html>.
2. Act against Restraints of Competition in the version published on 15 July 2005. – Saarbrücken: Juris GmbH, 2011. – 53 p.
3. Cini M., McGowan L. Competition policy in the European Union. – 1. publ. – Basingstoke: Macmillan, 1998. – 250 p.
4. Competition policies in Europe / ed. by Stephen Martin. – Amsterdam: Elsevier, 1998. – 432 p.
5. Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings (the EC Merger Regulation) [Internet]. – Available from: <http://eur-lex.europa.eu>.
6. Council Regulation (EEC) No 4064/89 of 21 December 1989 on the control of concentrations between undertakings. – Available from: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31989R4064:EN:HTML>
7. Davison Leigh M., Johnson D. EC Competition Policy: Is the Role of the Substantial Part of the Common Market in Determining Jurisdictional Subsidiarity Redundant? // *Liverpool Law Review*. – Vol. 31. – 2010. – Pp. 273–288.
8. Heidenhain M., Schneider H. German antitrust law: an introduction to the German antitrust law with German text and synoptic English translation of the Act against Restraints of Competition. – 4. rev. and enlarged ed. – Frankfurt am Main: Knapp, 1991 (1991). – 416 p.
9. Hildebrand D. The role of economic analysis in the EC competition rules. – 2nd ed. – The Hague: Kluwer Law Internat., 2002. – 472 p.
10. Kokkoris I. Merger control in Europe : the gap in the ECMR and national merger legislations. – London: Routledge, 2011. – 293 p.

11. Müller U. Private antitrust damages actions in the US, Germany and at the European Community level: Americanisation or Europeanisation of antitrust laws and their extraterritorial enforcement under recent reform initiatives. – Hamburg: Kovač, 2010. – 388 p.
12. The Treaty of Rome [Internet]. – Available from: http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf.
13. Voigt S., Schmidt A. Making European merger policy more predictable. – Dordrecht: Springer, 2005. – 194 p.

References

1. Stakhieieva, H. Conditional approval of the concentration on the new report of the EU Commission: Major changes and innovations [Internet]. Available from: <http://radnuk.info/statti/560-mijnarodne/14739-2011-01-19-01-44-20.html>.
2. Act against Restraints of Competition in the version published on 15 July 2005 (2011) Saarbrücken: Juris GmbH, 53 p.
3. Cini, M., McGowan, L. (1998) Competition policy in the European Union. 1st publ. Basingstoke: Macmillan, 250 p.
4. Competition policies in Europe (1998) In: Stephen Martin (Ed.). Amsterdam: Elsevier, 432 p.
5. Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings (the EC Merger Regulation) [Internet]. Available from: <http://eur-lex.europa.eu>.
6. Council Regulation (EEC) No 4064/89 of 21 December 1989 on the control of concentrations between undertakings [Internet]. Available from: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31989R4064:EN:HTML>.
7. Davison Leigh, M., Johnson, D. (2010) EC Competition Policy: Is the Role of the Substantial Part of the Common Market in Determining Jurisdictional Subsidiarity Redundant? Liverpool Law Review, 31, pp. 273–288.
8. Heidenhain, M., Schneider, H. (1991) German antitrust law: an introduction to the German antitrust law with German text and synoptic English translation of the Act against Restraints of Competition. 4th ed. Frankfurt am Main: Knapp, 416 p.
9. Hildebrand, D. (2002) The role of economic analysis in the EC competition rules. 2nd ed. The Hague: Kluwer Law Internat., 472 p.
10. Kokkoris, I. (2011) Merger control in Europe : the gap in the ECMR and national merger legislations. London: Routledge, 293 p.
11. Müller, U. (2010) Private antitrust damages actions in the US, Germany and at the European Community level: Americanisation or Europeanisation of antitrust laws and their extraterritorial enforcement under recent reform initiatives. Hamburg: Kovač, 388 p.
12. The Treaty of Rome [Internet]. Available from: http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf.
13. Voigt, S., Schmidt, A. (2005) Making European merger policy more predictable. Dordrecht: Springer, 194 p.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2014.

Відомості про автора

Р. В. Міхель, аспірантка кафедри міжнародних економічних відносин, Львівський національний університет імені Івана Франка.